

Klima- og miljødepartementet

Innspill til stortingsmelding for klima og naturmangfold

Naturviterne er en fagforening som organiserer medlemmer med mastergrad innen naturvitenskap og realfag. Mange av våre medlemmer jobber innenfor primærnæringen og med forvaltning på statlig og kommunalt nivå.

Regjeringen har bedt om innspill til både en stortingsmelding om naturmangfold og en stortingsmelding om klima. Naturviternes innspill til knytter seg primært til arealpolitikk. Nedenfor er svar på et utvalgt av de spørsmål regjeringen har bedt om innspill til:

Når vi i 2050 har nådd natur- og klimamål, hva er de tre viktigste grepene som ble gjort i dag for å komme dit?

1. Bit-for-bit-nedbygging av natur, jord- og skogbruksarealer er avgrenset til absolutt et minimum. Kommunene er i praksis arealnøytrale gjennom gjenbruk, fortetting og transformasjon av allerede utbygde arealer.
2. Enerkipolitikken er innrettet mot nullutslipp. Dette er oppnådd gjennom redusert energibruk og energieffektivisering. Veksten i ny fornybar energiproduksjon har primært skjedd gjennom å unyttet grå arealer og eksisterende bygningsmasse.
3. Uttaket av råvarer, nivået på utslipp og energiforbruk er i balanse med naturens tålegrenser gjennom en styrt overgang fra lineær- til sirkulær økonomi og aktiv bærekraftig forvaltning av naturressurser.

Hvilke viktige rammer og hensyn må de to meldingene ha med seg fra ditt ståsted?

Natur- og klimakrisen forsterker hverandre, og begge krisene må håndteres samtidig. Det er viktig at begge meldingene ser natur og klima i sammenheng, og ser på hvilke økonomiske, regulatoriske og forvaltningsmessige grep som er nødvendig.

Arealbruksendringer er en stor utfordring både for natur og klima. Hva bør meldingene legge frem for å sikre at arealbruken fremover bidrar til at vi når natur- og klimamålene?

Nedbygging av naturarealer må reduseres til et absolutt minimum. Kommunen må å etterstrebe arealnøytralitet gjennom gjenbruk, fortetting og transformasjon av allerede utbygde arealer. Kun unntaksvis bør det være adgang til å bygge ned natur, og da bør dette kompenseres gjennom restaurering av tilsvarende arealer forringet natur.

- Statlige og regionale etaters mulighet til å ivareta overordnede hensyn gjennom å fremme faglige og samordnede innsigelser må betydelig styrkes.
- Det må sikres midler og ressurser til oppdaterte arealplaner i kommunene (planvask).
- Dispensasjonspraksisen må strammes inn.
- Det gjennomføres et kapasitets- og kompetanseløft for natur og klima i både statlig og kommunal natur- og klimaforvaltning.

Naturavtalen er et rammeverk for alle. Hvordan kan vi sikre at alle samfunnsaktører og hele myndighetsapparatet i denne regionen tar sin del av ansvaret for å gjennomføre naturavtalen og stanse tapet av natur innen 2030?

Stortinget og regjeringen må i større grad hjelpe lokalpolitikere med å nå nasjonale mål og forpliktelser. For å støtte opp under det lokale selvstyret må de nasjonale føringene innenfor arealpolitikken bli mye tydeligere.

Det er urimelig å forvente at lokalpolitikere som opplever et stort press fra flere hold, skal kunne forventes å prioritere klima og naturhensyn på et overordnet nivå, og vurdere de samlede konsekvensene av enkeltbeslutninger. Derfor må en gi statsforvaltere og direktorater langt tydeligere føringer i arealpolitikken, for eksempel gjennom tildelingsbrev. Bruken av dispensasjoner må skjerpes inn og innsigelsesinstituttet må styrkes. I langt større grad bør Stortinget bistå lokalpolitikere gjennom tydeligere føringer og krav i arealpolitikken, og ikke skyve ansvaret for nasjonale mål nedover i systemet.

Hvilke andre grep enn vern kan vi ta for å sikre langsiktig beskyttelse og bevaring av viktige naturområder (jmfør mål 3 i naturavtalen)?

- Kunnskapsgrunnet om tilstanden i naturen må sikres gjennom økt kartlegging, overvåking og kompetanseoppbygging. Midlene og ressursene til å utvikle og innføre et naturregnskap må økes.
- Kunnskapen om og ressursene til naturrestaurering må økes, og det må settes klare ambisjoner for omfanget av naturrestaurering i årene framover.
- Fremdriften i frivillig kunnskapsbasert skogvern må økes.
- Samfunnet må øke innsatsen for å tilpasse seg klimaendringene gjennom god arealplanlegging. I større grad enn i dag må flytting vurderes fremfor sikringstiltak som medfører store naturinngrep. Skånsomme og naturbaserte løsninger for klimatilpasning må velges der det er mulig.

Med utgangspunkt i 2050-utvalgets hovedanbefalinger, hva bør klimameldingen prioritere å følge opp, sett fra ditt ståsted?

Klimautvalget 2050 har kommet flere faglig gode anbefalinger, spesielt knyttet til arealpolitikk. Naturviterne anbefaler at følgende punkter under arealpolitikken prioriteres:

- Nasjonale myndigheter setter klare rammer for kommunenes ansvar i arealpolitikken.
- Det tradisjonelle vernet blir betydelig økt for alle økosystemer.
- Restaurering av natur inngår som en del av omleggingen til en helhetlig, bærekraftig arealbruk i et lavutslippssamfunn.
- Forskrift om konsekvensutredninger blir endret slik at det stilles krav om at konsekvensutredninger bestilles av myndighetene og ikke av tiltakshaver.

- Nasjonale myndigheter innfører et system for å følge arealbruksendringer i kommunene over tid, og vurdere hvorvidt kommunenes arealpolitikk er i tråd med nasjonale mål for klima-, natur- og arealpolitikken.
- Det innføres et krav om «planvask», slik at kommunene reviderer kommuneplanens arealdel og vedtatte reguleringsplaner.
- Det innføres et krav om «prosjektvask» for vedtatte samferdselsprosjekter som ikke er gjennomført, slik at nedbygging av karbonrike områder og verdifull natur begrenses vesentlig gjennomføres en analyse over samlede planlagte arealdisponeringer i Norge, herunder arealer for blant annet samferdsel og energi.
- Det etableres naturregnskap og arealregnskap både for nasjonalt, fylkeskommunalt og kommunalt nivå.
- Det innføres et system for bindende, helhetlige arealplaner for bruk av havarealer, hvor ansvaret for gjennomføring og oppfølging av planprosessen er plassert ett sted. ... Med utgangspunkt i føre-var prinsippet bør ny og eksisterende aktivitet som kan redusere havets karbonlagre og naturmangfoldet ikke igangsettes før konsekvensene er kartlagt.
- Natur- og klimakompetansen styrkes i alle kommuner, fylkeskommuner og hos statsforvalteren.

Morten Wedege

Forbundsleder
Naturviterne